

**Roman Jusiak, Andrzej Łuczyński,
Lidia Pietruszka, Tomasz Wach, *Szkice
z pedagogiki, opieki międzyludzkiej,
pracy resocjalizacyjnej i pedagogiki
chrześcijańskiej*, Wydawnictwo KUL,
Lublin 2015, ss. 360**

Rozwój człowieka, jego wychowanie oraz opieka nad nim to zasadnicze obszary, które pozostają w zakresie zainteresowania pedagogiki jako dyscypliny naukowej i szeregu jej subdyscyplin. Z uwagi na zmieniającą się rzeczywistość, a co za tym idzie odkrywanie nowych obszarów wiedzy pedagogicznej, jak też weryfikowanie dotychczasowych jej ustaleń, istnieje konieczność podejmowania studiów i analiz nad szeregiem zagadnień dotyczących aktywności pedagogicznych w różnych jej obszarach, tak w wymiarze naukowym, jak i praktycznym. Szczególnie cenne są tu ujęcia interdyscyplinarne w ramach szeroko ujmowanej pedagogiki, gdyż sprzyjają integracji jej subdyscyplin oraz w jednym miejscu gromadzą to, co dla nich najistotniejsze, dając zainteresowanym możliwość zdobycia czy też uzupełnienia wiedzy dotyczącej wielu zagadnień charakterystycznych dla poszczególnych, wzajemnie przenikających się obszarów.

Taki kształt ma recenzowana książka. Gromadzi ona opracowania, które podejmują zagadnienia z dziedziny pedagogiki jako dyscypliny naukowej oraz prezentują różne tematy mieszczące się w zakresie zainteresowań pedagogiki opiekuńczej, pedagogiki resocjalizacyjnej oraz pedagogiki chrześcijańskiej. Takie zestawienie obszarów jest oryginalne, bowiem większość publikacji skupia się na jednej subdyscyplinie, co oczywiście nie jest ich wadą. Ważna jest tu formuła pracy, a mianowicie to, że zamieszczone w niej teksty są szkicami, gdyż mają charakter przyczynkarski, zarysowujący jedynie wybrane kwestie charakterystyczne dla wymienionych subdyscyplin pedagogiki.

Książkę tworzy dziewięć opracowań. Zostały one przygotowane według jednolitej konwencji, tj. z podziałem na części, wskazaniem bibliografii oraz wykorzystaniem przypisów do tekstu. Układ treści jest przejrzysty, książkę dobrze się czyta, a dzięki załączonej bibliografii, często bardzo bogatej, czytelnik ma ułatwione zadanie poszerzenia wiedzy ponad to, co zdoła wyczytać w poszczególnych tekstach.

Pierwszy z nich, autorstwa Romana Jusiaka, został zatytułowany *Refleksje o pedagogice i naukowych badaniach pedagogicznych*. Można przyjąć, że stanowi

on wprowadzenie do kolejnych zagadnień, wskazując na potrzebę znajomości ogólnych rozważań na temat pedagogiki i badań prowadzonych w jej obszarze. Autor charakteryzuje pedagogikę jako dyscyplinę naukową oraz metodologię badań pedagogicznych. Zamieszczenie tych ogólnych rozważań jest cenne, bo bez podstawowej wiedzy na ten temat nie sposób zrozumieć bardziej szczegółowych informacji, z podziałem na subdyscypliny.

Roman Jusiak jest również autorem drugiego tekstu – *Ogólna charakterystyka pedagogiki opiekuńczej*. Ta stosunkowo młoda subdyscyplina ma swoją genezę i historię oraz wypełnia ważne funkcje. Pozostaje też w bardzo ścisłym związku z wychowaniem, na co autor zwraca uwagę i należycie prezentuje to w wymiarze ogólnym, a więc zgodnie z tytułem tej części książki. Osoby, które chcą poznać podstawy pedagogiki opiekuńczej bądź dokonać przypomnienia albo aktualizacji wiedzy, znajdą tu najważniejsze treści będące jej przedmiotem.

Kolejny tekst, *Środowisko rodzinne jako podstawowe miejsce zaspokajania potrzeb rozwojowych człowieka*, jest autorstwa ks. Andrzeja Łuczyńskiego. Środowisko życia pełni ważną funkcję w rozwoju, w szczególności dotyczy to środowiska rodzinnego jako najbliższego, podstawowego, niestety, nieraz cechuje się ono różnymi dysfunkcjami, a bywa, że dziecko jest go zupełnie pozbawione. W opracowaniu tym odnajdujemy informacje o środowisku w ogóle i rodzinie jako podstawowym środowisku rozwoju człowieka, rodzinnym wymiarze ludzkiej egzystencji, zaspokajaniu potrzeb przez to środowisko i skutkach ich deprywacji, postawach wychowawczych rodziców oraz kulturze środowiska rodzinnego. Refleksje nad środowiskiem wychowawczym rodziny są bardzo dokładne i ciągle aktualne z uwagi na przemiany, jakim podlega współczesna rodzina, tak ze względu na uwarunkowania egzogenne, jak i czynniki endogenne.

W kręgu tematyki rodzinnej utrzymuje czytelnika kolejny tekst, zatytułowany *Rodzina naturalnym środowiskiem opiekuńczo-wychowawczym*. Jego autorka Lidia Pietruszka przytacza wybrane definicje rodziny oraz klasyfikacje jej funkcji, ze zwróceniem szczególnej uwagi na wychowawczą i opiekuńczą. Pisze także o dysfunkcjach i patologiach środowiska rodzinnego. Rodzina pochodzenia ma największy udział w kształtowaniu losu osób i całego społeczeństwa, przechodzi jednak nieuniknione przemiany, które nie zawsze wywołują pozytywne skutki, czasem generują trudności, a w konsekwencji potrzebę wsparcia i pomocy. Znajomość specyfiki wychowania rodzinnego może być ważna dla pracy z rodziną, której celem jest zapobieganie następstwom zaburzeń i kryzysów, w tym zjawisku sieroctwa społecznego, czy też ich kompensacja. Jest to wiedza istotna dla wszystkich profesjonalistów zajmujących się pracą na rzecz rodziny.

Zagadnieniu opieki nad dzieckiem jej pozbawionym poświęcony jest kolejny tekst Lidii Pietruszki – *Aktywność opiekuńcza i wychowawcza w opiece nad dzieckiem opuszczonym i osieroconym*. Każde społeczeństwo boryka się z problemem opieki nad sierotami, które z różnych przyczyn pozbawione są opieki rodzicielskiej. Konsekwencją tego jest konieczność zastępowania jej przez rodziny adopcyjne,

rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, wioski dziecięce SOS oraz instytucjonalne formy opieki zastępczej, do których należą w szczególności placówki interwencyjne oraz socjalizacyjne. Opieka zastępcza, zwana też kompensacyjną, jest bardzo ważnym ogniwem systemu opiekuńczo-wychowawczego, który przejmuje funkcje i zadania rodziny, z założenia nie zastępując jej, lecz dążąc do powrotu dziecka do rodziny naturalnej, co niestety nader często okazuje się niemożliwe. Wiele się w tym zakresie zmienia, także w związku z modyfikacjami ram prawnych funkcjonowania podmiotów opieki zastępczej, ale ciągle dużo pozostaje do zrobienia.

Kolejny tekst, *Resocjalizacja jako szansa na podtrzymanie integralności rozwoju w sytuacji występujących obciążeń* Tomasza Wacha, dotyczy pracy resocjalizacyjnej wobec osób doświadczających problemów w relacjach z otoczeniem i potrzeby ich wsparcia w sytuacjach zagrożenia. Opisano w nim społeczne tło postaw i zachowań problemowych wymagających ukierunkowanego wsparcia rozwojowego, wybrane warunki skuteczności działań wychowawczo-resocjalizujących, aktywność podopiecznych w procesie resocjalizacji, skonfrontowano też procesy społeczne z systemem wsparcia resocjalizującego. W załączonym do tekstu aneksie znajdują się przykładowe opinie diagnostyczne, sporządzone na użytek sądów rodzinnych i ilustrujące złożoność zachowań wymagających wsparcia.

W następnym tekście – *Społeczne elementy pedagogii chrześcijańskiej* – jego autor Roman Jusiak dokonuje charakterystyki pedagogiki chrześcijańskiej i jej założeń filozoficznych, odnosi się także do rudymentów wychowania chrześcijańskiego. Kontynuację tej tematyki odnajdujemy w dwóch kolejnych tekstach tego autora, mianowicie: *Pedagogia społeczna Mistrza z Nazaretu* oraz *Katolicka myśl społeczna a pedagogika społeczna, pedagogika opiekuńcza i pedagogika resocjalizacyjna*. Zwrócenie uwagi na rolę religii w życiu osobowym człowieka, w jego aktywności opiekuńczej, społecznej czy resocjalizacyjnej, jest we współczesnej rzeczywistości bardzo ważne, coraz częściej bowiem negowane są wartości chrześcijańskie, a w ich miejsce pojawiają się trendy antychrześcijańskie. Czytelnik może zapoznać się z fenomenem Jezusa z Nazaretu, cechami jego pedagogii i jej społecznymi aspektami. Interesującym zagadnieniem jest też relacja katolickiej myśli społecznej do pedagogiki opiekuńczej, społecznej czy resocjalizacyjnej, wskazanie w ich obszarach wartości chrześcijańskich i moralnych, co zostało zrobione w ostatnim z tekstów poprzez scharakteryzowanie Kościoła katolickiego jako organizacji religijnej, wskazanie jej istoty, funkcji oraz nauczania społecznego.

Recenzowana praca gromadzi teksty interesujące poznawczo. Krąg jej czytelników może być szeroki z uwagi na wieloaspektowość zawartych w niej rozważań z zakresu pedagogiki i badań pedagogicznych, pedagogiki opiekuńczej, resocjalizacyjnej oraz chrześcijańskiej. Publikację polecać można pedagogom, studentom pedagogiki, jak też wszystkim zainteresowanym pogłębieniem wiedzy w tych obszarach, poznaniem innego spojrzenia całościowego przy jednoczesnym zwróceniu uwagi na pewne kwestie szczegółowe. Ma ona walor pracy naukowej, bo zachowuje

jej standardy, w szczególności przypisy do tekstu, ale może też być traktowana jako swoisty podręcznik wprowadzający do wskazanych w tytule subdyscyplin pedagogiki, jednak jedynie poprzez naszkicowanie wybranych, charakterystycznych zagadnień, bez ambicji omówienia wszystkich najważniejszych kwestii pedagogiki opiekuńczej, pedagogiki resocjalizacyjnej czy pedagogiki chrześcijańskiej. Wydaje się jednak, że niektóre kwestie można było zaprezentować nieco szczegółowiej, jak też z odniesieniem do jeszcze innych publikacji niż te przytoczone w przypisach. Zabrakło także pewnej konsekwencji w zakresie ogólnej prezentacji pedagogiki resocjalizacyjnej oraz pedagogiki chrześcijańskiej, tak jak uczyniono to w przypadku pedagogiki opiekuńczej.

Publikacja książki poprzedzona została recenzjami wydawniczymi ks. dr. hab. Janusza Miąsy, prof. UR, oraz dr hab. Franciszki Wandy Wawro, prof. KUL. Niewątpliwą zaletą *Szkiców...* jest strona edytorska, na którą składają się czytelny układ tekstu na stronie, właściwie dobrana czcionka, tzw. żywa pagina, jak też estetyczna okładka. Pewnym mankamentem jest brak informacji o autorach poszczególnych opracowań.

Beata Krajewska
UKSW, Warszawa